

Menneskeofring i Jernalderen.

Af S. Vestergaard Nielsen.

Enhver i Marken arbejdende Arkæolog kender det staaende Spørgsmaal: Tror du nu, du kan finde Guld der? Har Spørgsmaalet — hvad der ofte er Tilfældet — en Bitone af Mistillid til Graverens Aandsevner, besvares det — alt efter Temperament eller øjeblikkelig Sindstilstand — med Tavshed eller med et Svar, der ligger lige saa langt i Vest som Spørgsmaalet i Øst. Er det derimod dikteret af virkelig, omend forkert indstillet Interesse, vil Svaret vel i Almindelighed lyde saaledes: Nej, Guld venter jeg hverken at finde eller vinde, bryder mig i første Række heller ikke om det, men jeg haaber at faa et Kig ind bag det Forhæng, der skiller Fortidens Mennesker og deres Liv og Færd fra os.

Kan et Fund — som det er Tilfældet med det, der her skal forelægges — ikke alene bringe Bud om materiel Færdighed eller Virksomhed, men ogsaa kaste et Strejflys over Tanker og Forestillinger af aandelig Art, er det dobbelt kærkomment og opvejer rigeligt mange af de »Forbiere«, som en Arkæologs Liv ellers er saa rigt paa.

* * *

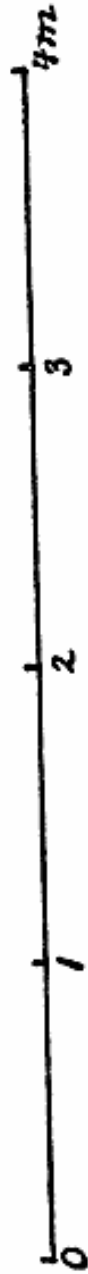
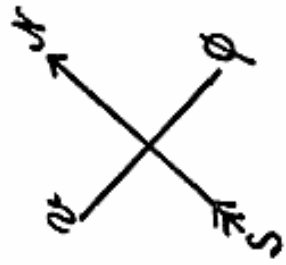
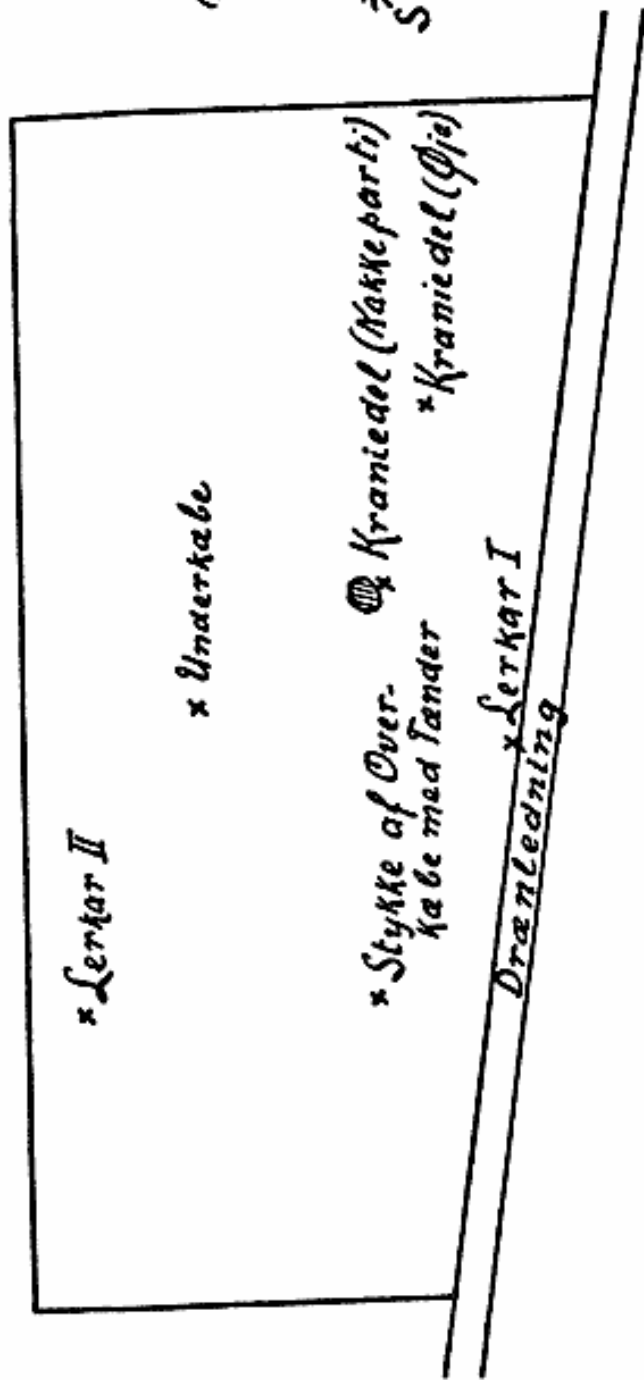
Gennem den nordvestlige Del af Ove Sogn i Hindsted Herred løber et lille Vandløb, Stubberup Bæk, der danner Tilløb til Villestrup Aa. Langs begge Sider af Bækken strækker sig smalle Kærstrækninger, der begrænses af opdyrkede Arealer med svagt Fald ned mod Bækdalen. Grundvandet fra disse Skraaninger søger ned mod Bækken og danner en Række Vældgunger og sumpede Huller langs Bækdalens Rand.

Under Gravningen af en Dræningsgrøft gennem disse Sump huller i Foraaret 1937 bemærkede Gaardejer A. Bøgh, Sofiedal (Matr. Nr. 5 a Stubberup, Ove Sogn), at der paa flere Steder fremkom Dyreknogler og Lerkarskaar. Stærkt interesseret i Fundet gav han villigt Tilladelse til en Undersøgelse, og en saadan foretoges i August s. Aar.

Den nævnte Dræningsgrøft var trukken i Retning S. V.—N. Ø. parallel med Bækken i en Afstand af c. 30 m fra Kærlandingen. Paa fire Steder, hvor Terrænet var særlig sumpet, var der fundet Dyreknogler. Det nordligste Sted undersøgte først. I Tilslutning til Dræningsgrøften afgravedes Nord for den et Areal paa c. 8 m², hvorved Kulturlaget blottedes i hele sin Udstrækning. Prøvegravninger Syd for Grøften gav intet Resultat.

Jordsmonnet bestod af løs, svampet Tørv (»Hundekød«) i en Dybde af 80—100 cm og derunder rent Blaaler. I det allerøverste Lag af Leret laa i spredt Forvirring Knogler og Knogledele i et Antal af ialt 235 Stk. Blandt Knoglerne er 8 Underkæbehalvdele af Hest og Faar og 28 løse Tænder, væsenlig af Hest, men ellers ikke hverken hele Kranier eller Brudstykker af saadanne. De øvrige Knogler er hovedsagelig Lemmeknogler og Ribben.

Spredt mellem de mange Dyreknogler fandtes Fun-

dets store Overraskelse: betydelige Skeletdele af et Menneske. De letkendelige Kraniedele indmaaltes, og deres Placering vil fremgaa af hosstaaende Rids over Udgravningsfeltet. Underkæben var hel, medens det øvrige Kranium kun var tilstede i Brudstykker. Et stort Stykke af Nakkepartiet laa halvt dækket af en hovedstor Sten. Foruden Kraniedelene har det ved en nærmere Undersøgelse af Fundet vist sig, at der er betydelige Dele af det øvrige Skelet tilstede, nemlig højre Overarmsben og Albueben, venstre Albueben, Laarben og Skinneben, højre Kraveben, 9 Ribben, 4 Hvirvler og et Fingerled. Samtlige Knogler lader sig henføre til samme Individ, efter Tændernes Udvikling et c. 12 Aars Barn.

Foruden Menneske- og Dyreknoglerne fandtes 2 Lerkar og en Benpren.

Lerkar I er et 27 cm højt Kar, spandformet med fortykket Rand og et vandret og et lodret Øre. Lerkar II er 18 cm højt med indsnævret Hals og udadbøjet, fortykket og faceteret Rand. I Bunden har det et udboret Hul, som det hyppigt ses paa Jernalderkar. Begge Kar er typiske for romersk Jernalder og daterer altsaa Fundet til denne Periode (1—300 e. Kr.).

Benprenen er 14 cm lang og dannet ved Tilspidsning og Glatning af et Albueben, formentlig af Faar.

Godt 50 m N. Ø. for det her beskrevne Findested laa med syv Meters Mellemrum to mindre Henlæggelser, der uden at bringe særlige Overraskelser paa en smuk Maade supplerer og støtter det første Fund. Paa det ene Sted optoges indenfor et Omraade af godt 3 m² 75 Knogler og Knogledele, deriblandt en hel Underkæbe af Ko, en ligeledes hel Underkæbe af Hund og 22 løse Tænder af Ko og Faar. Endvidere fandtes Brudstykker af to Lerkar, hvoraf det ene var prydet

med den romerske Jernalders karakteristiske Ornamenter.

Paa det andet Sted, der havde en Udstrækning af godt $1\frac{1}{2}$ m², optoges 87 Knogler, hvoraf de 48 var løse Tænder af Hest og Ko. Desuden fandtes her 5 Benprene af samme Slags som den tidligere omtalte.

Det fjerde Sted, længst mod Øst, hvor der ogsaa var fundet Knogler, var for sumpet til, at en Undersøgelse kunde foretages.

* * *

Som Fundet foreligger, fuldt oplyst, samlet og ensartet, uden forstyrrende Indblandinger af nogen Art, kan det kun fortolkes paa én Maade, som et Minde om en religiøs Akt, en Offerhenlæggelse, foretaget paa et eller andet Tidspunkt indenfor de 3 første Aarhundreder efter Kristus. Soges der til den arkæologiske Litteratur for at faa et Sammenlignings- og Støttemateriale til denne Fortolkning, viser det sig imidlertid, at der her — i hvert Fald indenfor dansk Arkæologi — kun

er yderst sparsom Hjælp at finde. Grunden hertil maa vist søges i den Kendsgerning, at der mellem Aar og Dag gøres en Mængde Fund, der aldrig naar til Fagarkæologernes Kendskab og derfor heller ikke kan blive behandlet i Litteraturen. Nogle møre Dyreben og et skørnet Lerkar, der i Reglen gaar i Stumper og Stykker under Tørvespaden, kan ikke paaregne stor Opmærksomhed fra Tørvegraverens Side. Først naar det er Metal, det drejer sig om, vaagner hans Interesse, i Reglen dikteret af Forestillinger om økonomisk Gevinst. Oplysende i saa Henseende er det, at man forgæves i Sophus Müllers Bog om det berømte Sølvkar fra Gundestrup søger Oplysning om, at der i umiddelbar Nærhed af Karret blev fundet en stor Dyngke Knogler af Hest og Ko, simpelthen fordi Finderen først nu — c. 50 Aar efter — har fundet Anledning til at omtale Fundet.

Mellem disse upaaagtede Fund skal Parallelerne til vort Fund søges og kan ogsaa findes. I Vesthimmerlands Moser — som vel ogsaa andetsteds — findes hvert Aar i Snesevis af Lerkar, der næsten altid lader sig henføre til keltisk eller romersk Jernalder. Undgaar et saadant Lerkar Ødelæggelsen og ukyndig Udømmelse af Indholdet, viser det sig meget hyppigt at indeholde Dyrelevninger af en eller anden Art, en Underkæbe, et Par Laarknogler eller lignende, altsaa en Gentagelse i det mindre af det, som Stubberup-Fundet viser i det større, og en tydelig Angivelse af, at Jernalderfolket i stor Udstrækning har brugt at henlægge Lerkar og Dyredele som Offer til de usynlige Magter. At man heller ikke — som Fundet udviser — er veget tilbage for at bruge Dele af sine Medmennesker til samme Formaal, er maaske nok stødende for en Nutids Tankegang, men maa tages som et Faktum.

der vanskeligt lader sig bortforklare, hvis man da ikke vil øve Vold mod Fundets ensartede Helhedsbillede.

Menneskeofferet er forøvrigt ikke ukendt, om end ikke hyppigt paavist. Det brændte Barnelig i Egtvedkvindens Kiste og andre lignende Fund fra Bronzealdergrave opfattes almindeligt som den døde Tyende, der er ofret for at kunne ledsage ham eller hende i det hinsidige. Mere ligt vort Fund er imidlertid et Fund fra en Mose paa Langeland, som Købmand J. Winther har offentliggjort i sin Bog »Langeland« (S. 51). Sammen med Knogler af forskellige Dyr fandtes betydelige Dele af 5 Mennesker, voksne og Børn. Led-sagende Metalgenstande daterer Fundet til Slutningen af Bronzealderen. Et Par lignende, men ikke saa store Fund, det ene fra Sjælland, det andet fra Lolland, er offentliggjort af H. C. Broholm og K. Fischer Møller i »Fra Nationalmuseets Arbejdsmark« 1934. Begge Fund omfatter Menneskeknogler og Dyreben sammenblandet og dateres ligesom det langelandske ved Hjælp af ledsagende Metalgenstande til Slutningen af Bronzealderen.

Fra Jernalderen synes der indenfor dansk arkæologisk Litteratur ikke at foreligge nogen Offentliggørelse af Menneskeoffer. At Stubberup-Fundet af den Grund skulde være det første eller eneste, skal ikke dermed være sagt. Selv Nationalmuseets Skatte venter endnu for en stor Del paa deres Offentliggørelse, end-sige da de næsten helt uopdyrkede Provinsmuseer, der før har ydet Overraskelser med Hensyn til interessante og betydningsfulde, men hengemte Fund.
